

Малашенко О.О.,
*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ ЙОГО ЗБАЛАНСУВАННЯ

Оскільки важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів у державі є бюджет, то його стан визначає рівень розвитку та суспільного добробуту країни. Бюджет може характеризуватися такими станами: збалансованістю доходів та витрат; перевищенням доходів над витратами (профіцитом) та перевищенням витрат над його доходами (дефіцитом). Бюджетний дефіцит – це поширене фінансове явище, яке тривалий період має місце і в Україні. Як і в більшості країн світу, бюджетний дефіцит набув хронічного характеру, що істотно впливає на економічний та соціальний розвиток України. Отже, дослідження причин формування, наслідків та напрямів подолання бюджетного дефіциту в Україні є актуальним науковим завданням.

Вивчення аналітичних та наукових джерел свідчить, що формування дефіциту Державного бюджету України за останні роки зумовлено рядом причин, зокрема:

- спад виробництва ВВП у 2020 р. внаслідок пандемії коронавірусу та введених карантинних заходів склав 6% [1, с. 2];

- зростання обсягів видатків Зведеного бюджету України внаслідок зростання обсягів бюджетної підтримки галузей, що найбільше постраждали від впливу пандемії. З цієї причини втрати дефіциту бюджету склали 5,6% [2];

- необхідність фінансування витрат на розвиток та збільшення Стабілізаційного фонду, соціально-економічний розвиток регіонів, підтримку агропромислового комплексу, вугільної галузі, інвестиційних проєктів на підприємствах авіабудування, оборонно-промислового комплексу, машинобудування та ін.;

- недосконалість фінансового та податкового законодавства щодо здійснення платежів та забезпечення наповнюваності бюджетів державного та місцевого рівнів. Обсяги тіньової економіки коливаються в межах 30 % ВВП. У зв'язку з цим бюджети всіх рівнів щороку недоотримують понад 10 млрд грн [5];

- ухилення від оподаткування понад третини платників податків за причини недостатнього державного контролю за рухом потоків готівки поза банківськими установами;

- зростання заборгованості з платежів до бюджету суб'єктами підприємницької діяльності.

Щоб контролювати збільшення витрат, уряди часто запроваджують фіскальні правила. Найвідомішим прикладом таких правил є обмеження у 60%

для співвідношення держборгу до ВВП та збалансований бюджет протягом бізнес-циклу (тобто уряд може мати дефіцит за умов спаду, але коли економіка відновлюється, потрібно виходити у плюс) [4].

Економіці України для проведення реформ у багатьох сферах необхідні значні обсяги фінансових ресурсів. В умовах недостатності інвестиційних ресурсів, обмеження фінансування дефіциту бюджету, зменшує обсяги видатків, які спрямовуються на економічний розвиток та вирішення соціальних проблем, тому Україна потребує проведення ефективної політики щодо фінансування Державного бюджету.

Переважає більшість теоретиків та практиків світу схиляються до думки, що дефіцит бюджету негативно впливає на соціальні та економічні процеси у суспільстві [3, с. 62]. Виділяються такі негативні наслідки зростання бюджетного дефіциту: посилення інфляційних процесів у суспільстві; криза державних фінансів, грошової системи; посилення податкового тягаря; зниження темпів економічного зростання, що перешкоджає створенню нових робочих місць. Так, за спадом обсягів виробництва слідує згортання кредитної діяльності банків, а посилення податкового навантаження призводить до виникнення кризи платежів. Недостатність коштів на фінансування видатків бюджету є причиною зниження ефективності податкової системи, послаблення стимулів до праці, підриву впевненості членів суспільства в майбутньому.

Таким чином, щоб зменшити дефіцит Державного бюджету України за сучасних економічних умов необхідно: підвищити ефективність суспільного виробництва, що сприяє зростанню обсягів фінансових ресурсів; забезпечити виконання Податкового кодексу з метою встановлення оптимального рівня оподаткування, розширення кола платників податків та посилення відповідальності за ухилення від їх сплати; запровадити науково обґрунтовану систему прогнозних показників, які беруться за основу для формування доходів і витрат бюджету (ВВП, рівень інфляції, обмінний курс тощо); запровадити жорсткий режим бюджетної економії; погашення боргових зобов'язань має бути рівномірним та не призводити до перевантаження бюджетної системи в кожному періоді.

Список використаних джерел:

1. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. Кабінетне дослідження. Липень 2020. Громадська організація «Центр прикладних досліджень». 56 с. URL: <https://cutt.ly/WNHfi2F> (дата звернення 05.11.2022).
2. Комплексний пакет загальнодержавних антикризових заходів подолання наслідків пандемії та створення передумов до сталого соціально-економічного зростання. Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. Харків. 2020 р. 65 с. URL: <https://cutt.ly/eNHfbwS> (дата звернення: 05.11.2022).
3. Михайлина З. Дефіцит бюджету та наслідки його існування. Управління соціально-економічним розвитком в умовах глобалізації. С. 62-64. URL: <https://cutt.ly/tNHfliq> (дата звернення: 05.11.2022).

4. Сологуб І. Дефіцит бюджету і держборг: чому Україні необхідна програма МВФ. Вокс Україна. 2020. URL: <https://cutt.ly/QNHjQbN> (дата звернення: 05.11.2022).
5. Тіньова економіка в Україні: звіт НБУ від 17 лютого 2020 р. URL: <https://cutt.ly/dNHfKLB> (дата звернення: 05.11.2022).

Науковий керівник: **Сіренко Н. М.**, *д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

Мельник О. І.,
*доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Семенюк А. І.,
*здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У більшості економічно розвинених країнах Заходу однією з головних особливостей бюджетоутворення є децентралізація бюджету, оскільки місцеві органи влади відповідають за розвиток окремих територій, реалізацію соціальних програм, програм економічного розвитку та подолання економічної кризи. Досвід розвинених країн свідчить, що бюджетна децентралізація є найбільш дієвим і ефективним способом забезпечення фінансової самостійності та фінансової стабільності місцевих органів влади, оскільки цей процес супроводжується передачею їм потужних джерел бюджетних надходжень, які раніше закріплювалися за місцевими органами влади, розширення фінансової бази адміністративно-територіальних утворень [1].

У вузькому розумінні бюджетна децентралізація – це наявність функцій та повноважень на місцевому рівні. З іншого боку, бюджетна децентралізація – це сукупність відносин, динамічної та балансуєчої системи як певного процесу, що має визначені напрями щодо реалізації розвитку [2]. При цьому, як зазначає Г. Возняк, бюджетна система – це система відносин, що виникають між різними гілками влади в процесі розподілу повноважень щодо прийняття управлінських рішень з формування та використання ресурсів бюджету [3].

Підтримуємо позицію О. Власюк, що «бюджетна децентралізація є першим кроком, фінансовою основою, матеріальною основою децентралізації в широкому розумінні цього слова» [4]. В основі бюджетної децентралізації наявні три складові, а саме: